

תומאס אקווינאס: נזיר, פילוסוף, משורר -
"מטאור אינטלקטואלי" בשלהי ימי הבינים

יסכה הרני

יד בן צבי

3-12-2018

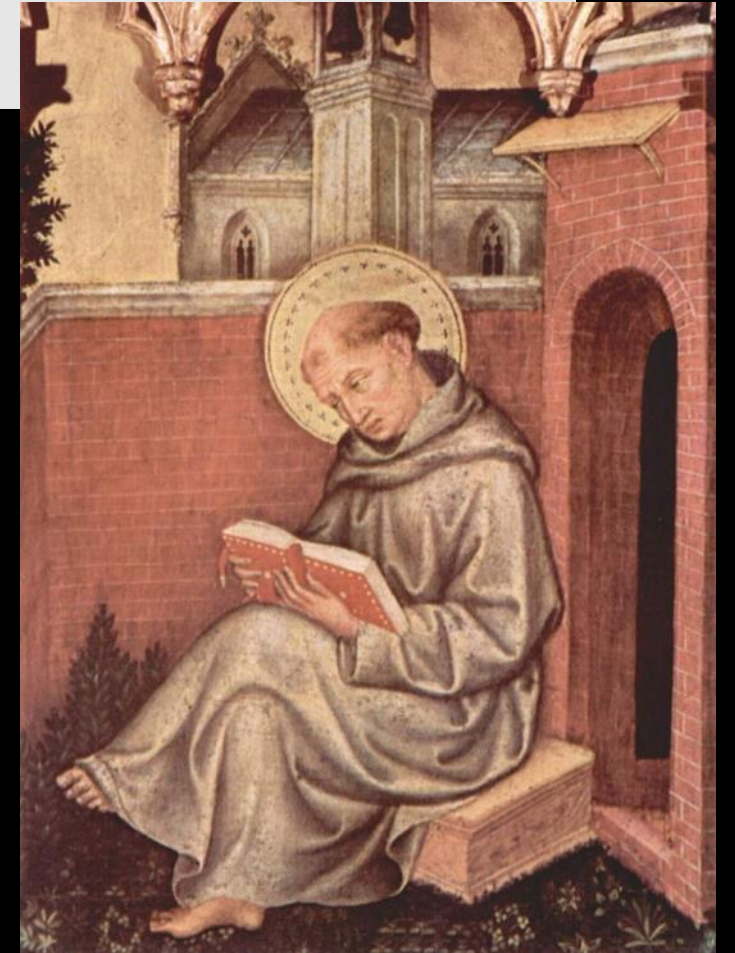

St. Thomas Aquinas Doctor Angelicus

1274 – 1225

נולד ליד מונטה קאסינו

למד במנזר מונטה קאסינו ואח"כ באוניברסיטת נאפולי
עבר לפריז, לקלן, לפירנצה וחזר לנאפולי

* "האמונה מחפשת אחר ההבנה"

* "אני מאמין על מנת שאוכל להבין"

* "הגיון האמונה" (אנסלם מקנטרברי)

קלמנס מאלכסנדריה: אריסטו = אבי המינות!
שלושת חטאי המינות של אריסטו:

1. **אמונה בנצחיות העולם** (פירושה שלילת התיאור המקראי של בריאה "יש מאין")
2. **שלילת נצחיותה של הנפש** מתוך ראייתה כצורת הגוף (כמרכיב אורגני של הגוף, המתכלה יחד עמו)
3. **שלילת ההשגחה** כעיקרון תאולוגי המנוגד לחוקיות הטבעית ההכרחית

1210 – "אין להרצות בפריז, לא בפומבי ולא בפורום פרטי, את כתבי אריסטו או את פרשניו אודות המטפיזיקה או ספרי הטבע" (באיום על נידוי חמור)

19-3-1255 סדרי לימוד חדשים באוניברסיטת פריז:
דרישה מכל תלמיד מדעים להוכיח בקיאות בכתבי אריסטו

1248 – הקים את בית המדרש הדומיניקני הראשון בקלן.
עשרים שנים הקדיש לכתיבת פרוש שיטתי לקורפוס כתבי אריסטו
(תומאס אקווינאס מצטרף עד 1252)

מאז אוגוסטינוס:
שבעת המדעים (שפה דקדוק לוגיקה/אריתמטיקה, גאומטריה, מוזיקה, אסטרונומיה)
הם שלב מכין לקראת ההכרה העליונה, שהיא הכרת האל.
הכרת אל כזו אינה נדונה לא במושגים של מטפיזיקה ולא במושגים
של תאולוגיה

מטפיזיקה = מדע העניינים האלוהיים, מפני שעוסקת בדברים הנבדלים ביותר מן הטבע החומרי

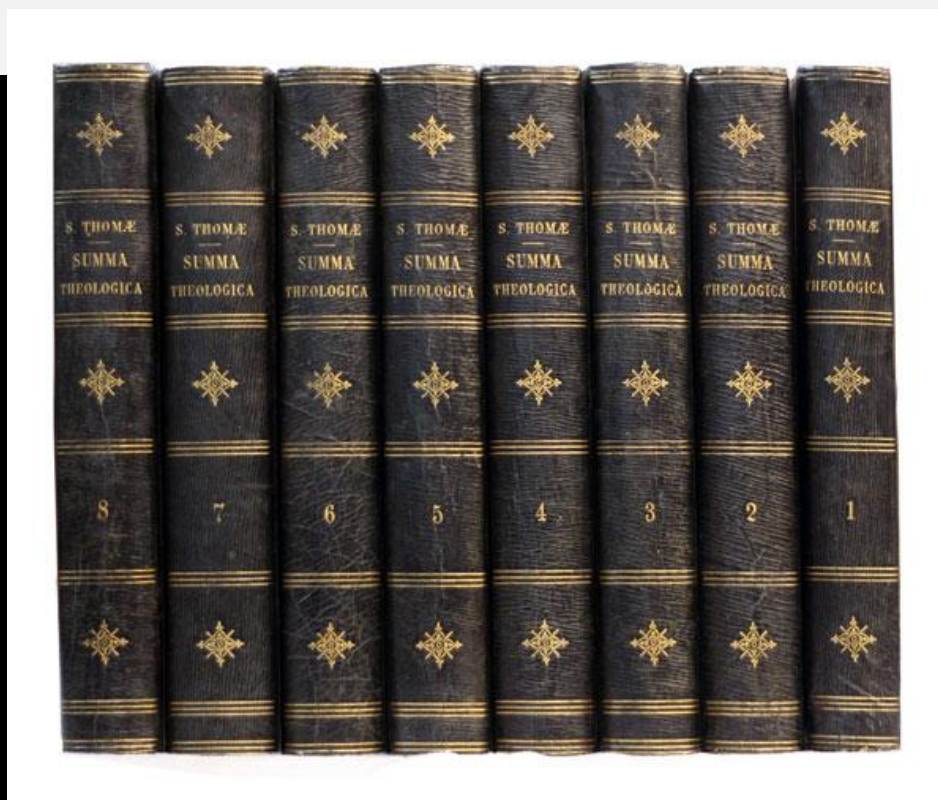
שלוש גישות

האריסטוטלים האורתודוקסים - אלה החותרים לסינתזה, מתוך נסיון ליישב בין השקפתם הפילוסופית לבין עולמם הדתי נוצרי

האריסטוטלים ההטרודוקסים - הפרדה בין הסוגיות הדתיות לבין העיון הפילוסופי מדעי

נציגי האמונה השמרנית ("פידאיסטים") - נלחמים באריסטוטליות

במופעיה השונים

תומאס אקווינאס –
98 כתבים

מפעל תרגומים (מחודש) של כתבי
אריסטו מיוונית ללטינית (ללא
ההשפעות הנאו אפלטוניות
והערביות).

ספרי פולמוס נגד הטענה שאריסטו
אינו תומך בנצרות

Summa Theologiae
Summa Contra Gentiles

The image shows Raphael's fresco 'The School of Athens' in the Stanza della Segnatura, Vatican Museums. The scene is set in a grand, classical-style hall with a vaulted ceiling and a checkered floor. Numerous figures, representing ancient Greek philosophers, are engaged in various activities: some are teaching, some are debating, some are writing, and some are resting. The architecture features arches, columns, and statues. The ceiling is decorated with intricate patterns and small figures. The overall composition is highly detailed and balanced.

School of Athens
Raphael, Stanza della Segnatura, 1509-11

אפלטון

אריסטו

אקווינס לעומת אוגוסטינוס לא רואה באדם יצור בזוי שנפל בעיני האל, נהפוך הוא, הוא רואה בו יצור תבוני והגיוני, כאשר ההיגיון משמש לו כמצפן בפעולות שהוא עושה לקראת השגת מטרותיו. מטרתו של האינטלקט האנושי בעיני אקווינס היא חקר המטרות האנושיות והגעה לאמת ולכן אקווינס מסיק שמטרתו הסופית של כל בני האדם ופעולותיהם הוא לדעת את האמת הראשונה והאמיתית כלומר לדעת את האל. האדם והאל בעיניו הם בתהליך התקרבות גם כשהאדם חי בעולם הזה ולא רק בעולם הבא.

בעיני אקווינס מה שמניע את העולם הוא לא היצר והתאוות של האדם אלא כמה רמות של חוקים שפועלים ביחד בעולם על מנת לאפשר לאדם חיים טובים יותר, חוקים אלו הוא מגדירם הוראות הגיוניות שבאות לטובת הכלל. בספר "מכלול תיאולוגיה" = SUMMA THEOLOGIA, מתאר אקווינס את החוקים הללו. מטרתם של חוקים אלו הוא לתת השראה לנתינים הנתונים למרותו לחפש את המידות הטובות בתוכם.

משפט נצחי – תכנית העל ליקום כולו ועל-פיה מתנהל היקום.
המשפט האלוהי – הכללים המשפטיים שאלוהים גילה לאדם באמצעות כתבי הקודם.
המשפט הטבעי – כללים ונורמות שבני-אדם מזהים סביבם באמצעות התבונה שהעניק להם אלוהים.
משפט אנושי – הנורמות המשפטיות שבני האדם יוצרים לעצמם ומטרתם יישום כללי המשפט
(העקרונות) ומילוי צרכים שונים (כללים).

“Hoc est enim corpus meum”

The image shows the fresco 'Disputation of the Holy Sacrament' by Raphael, set within the ornate architectural frame of the Stanza della Segnatura. The fresco is divided into two main horizontal sections. The upper section, under a vaulted arch, depicts the Holy Trinity: God the Father at the top, the Virgin Mary seated on the left, and the Christ Child on the right, all surrounded by a host of angels and saints. The lower section shows a large group of figures in a church interior, gathered around an altar where the Eucharist is being celebrated. The figures are dressed in rich, colorful garments, and the scene is filled with dynamic movement and detailed architectural elements like columns and arches.

Disputation of the Holy Sacrament
Raphael, Stanza della Segnatura, 1509

Sant'Ambrogio, looking upwards, St. Augustine in the act of dictating, behind St. Thomas Aquinas, then Pope Innocent III, famous theologian, Saint Bonaventure,

אמברוזיוס

אוגוסטינוס

תומאס אקווינאס

בנוונטורה

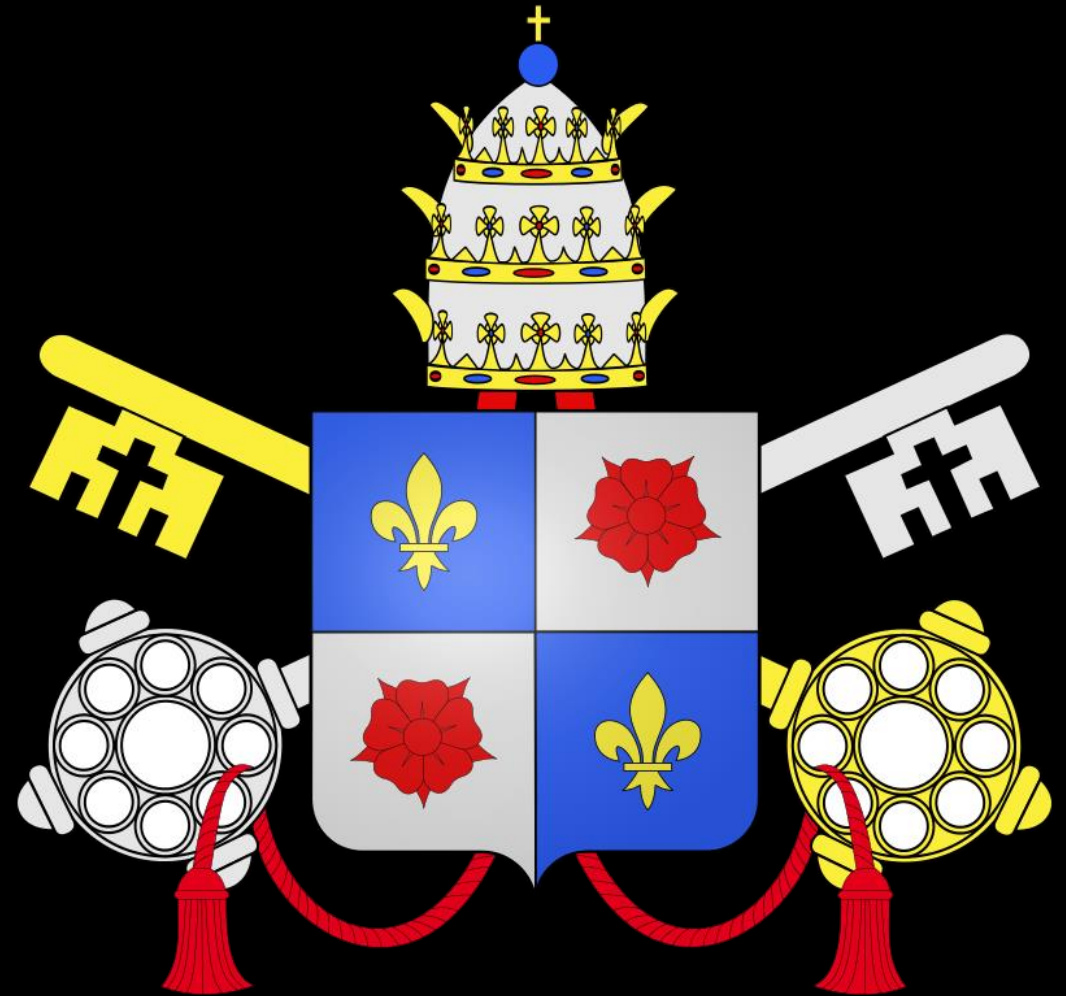

Jacques Pantaléon Pope Urban IV 1195 - 1264

אורבן IV, פטריארך ירושלים, אפיפיור ומבסס חג קורפוס קריסטי

חג קורפוס כריסטי

Festum Corporis

et

Sanguinis Christi

Urban Bishop,

servant of the servants of God, to the venerable brothers, Patriarchs, Archbishops, Bishops, and other prelates of the Church, health and the apostolic blessing.

About to pass from this world to the Father, our Saviour the Lord Jesus Christ, since the time of his Passion was at hand, instituted the great and wonderful Sacrament of his Body and Blood, bestowing his Body as food and his Blood as drink. For, as often as we eat this bread and drink this cup, we announce the death of the Lord. Indeed, at the institution of this Sacrament, he himself said to the Apostles: Do this in memory of me: so that for us the special and outstanding memorial of his love would be this venerable Sacrament; a memorial in which we attain the corporeal Presence of the Saviour himself. Other things which we remember we embrace spiritually and mentally: we do not thereby obtain their real presence. However, in this sacramental commemoration, Jesus Christ is present with us in his proper substance, although under another form.

As he was about to ascend into heaven, he said to the Apostles and their helpers, I will be with you all days even unto the consummation of the world. He comforted them with a gracious promise that he would remain and would be with them even by his corporeal presence. **Therefore he gave himself as nourishment, so that, since man fell by means of the food of the death-giving tree; man is raised up by means of the food of the life-giving tree. Eating wounded us, and eating healed us. Thus the Saviour says, My Flesh is real food. This bread is taken but truly not consumed, because it is not transformed into the eater. Rather, if it is worthily received, the recipient is conformed to it.**

We should celebrate continuously the memory of this memorial, because the more frequently his gift and favour are looked upon, so much the more firmly are they kept in memory. **Therefore, although this memorial Sacrament is frequented in the daily solemnities of the Mass, we nevertheless think suitable and worthy that, at least once a year – especially to confound the lack of faith and the infamy of heretics – a more solemn and honourable memory of this Sacrament be held.**

This is so because on Holy Thursday, the day on which the Lord himself instituted this Sacrament, the universal Church, occupied with the reconciliation of penitents, blessing the chrism, fulfilling the Commandments about the washing of the feet and many other such things, is not sufficiently free to celebrate so great a Sacrament. Moreover we know that, while we were constituted in a lesser office, it was divinely revealed to certain Catholics that a feast of this kind should be celebrated generally throughout the Church. Therefore, to strengthen and exalt the Catholic Faith, we decree that, besides the daily memory that the Church makes of this Sacrament, there be celebrated a more solemn and special annual memorial. **Then let the hearts and mouths of all break forth in hymns of saving joy; then let faith sing, hope dance, charity exult, devotion applaud, the choir be jubilant, and purity delight.** Then let each one with willing spirit and prompt will come together, laudably fulfilling his duties, celebrating the Solemnity of so great a Feast.

Monstrance
Ostensorium

CORPUS CHRISTI

Officium de corpore Christi 1264

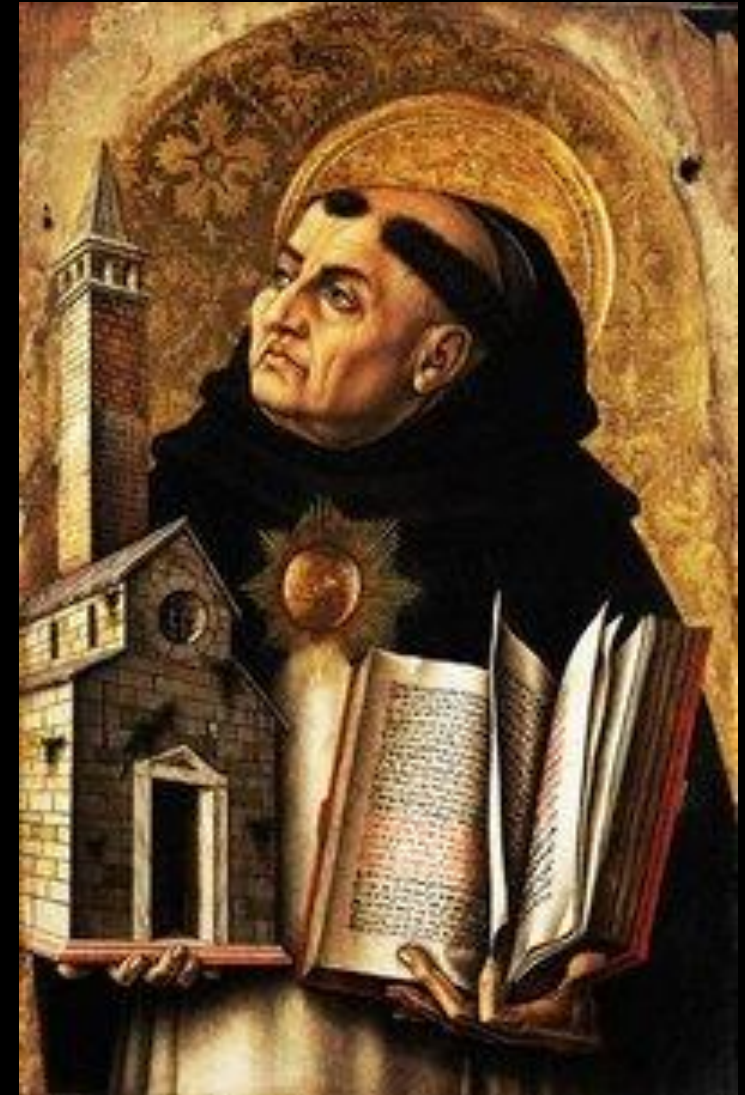
LAUDA SION

ADORO TE DEVOTE

PANGE LINGUA

SACRIS SOLLEMNIS

VERBUM SUPERNUM.

קורפוס קריסטי – הקפות סביב הקבר הקדוש

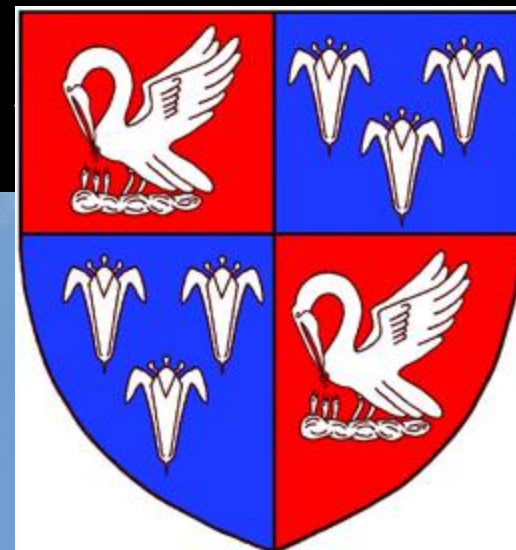

Corpus Christi College, Cambridge

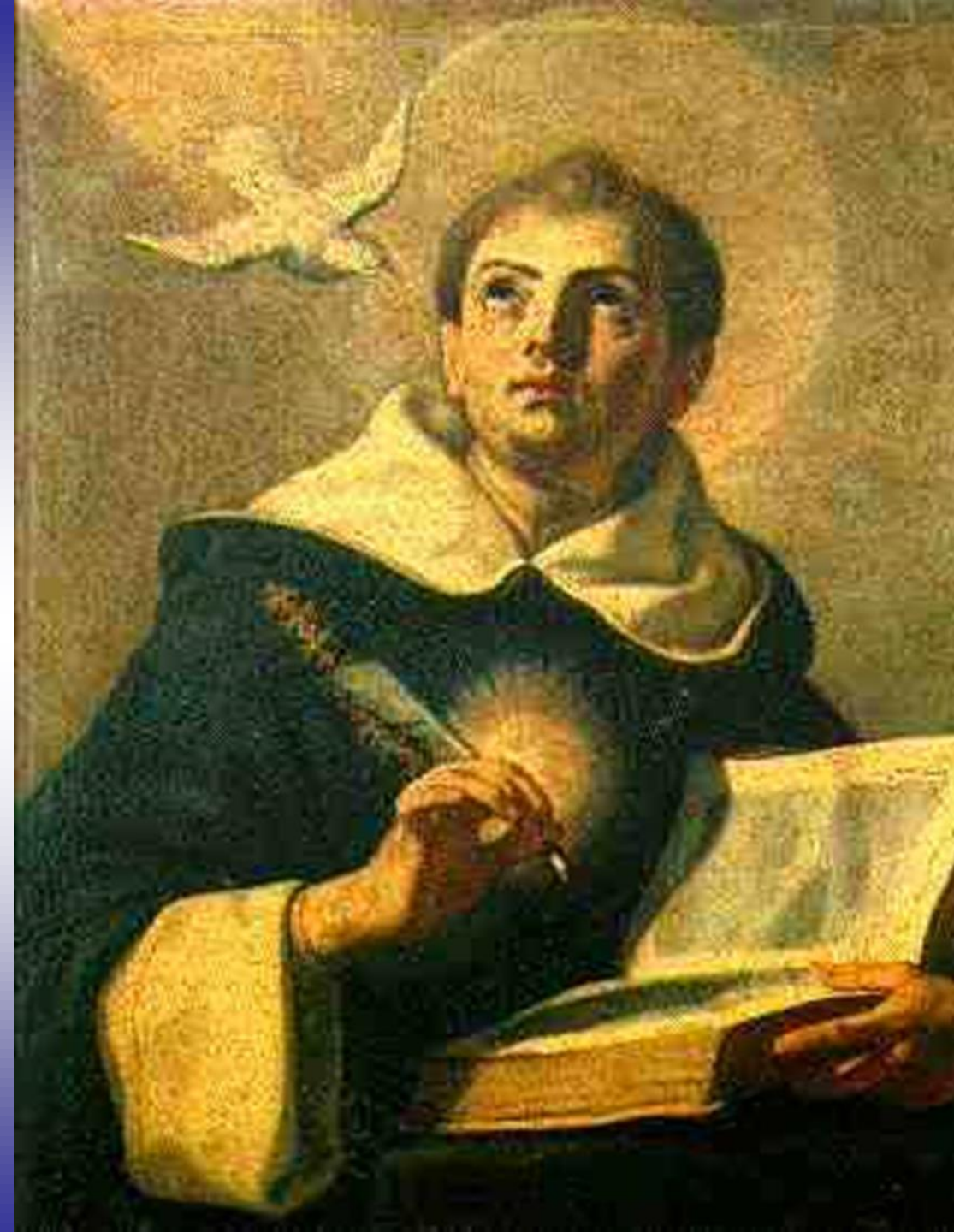

Corpus Christi

Under Pope Urban IV :

Officium de corpore Christi, 1264

- **Adoro te (devote)**
 - Lauda Sion
 - Pange Lingua
 - Sacris Sollemnis
 - Verbum Supernum

TANTUM ERGO

Tantum ergo Sacramentum
Veneremur cernui:
Et antiquum documentum
Novo cedat ritui:
Praestet fides supplementum
Sensuum defectui.

Genitori, Genitoque
Laus et jubilatio,
Salus, honor, virtus quoque
Sit et benedictio:

*Procedenti ab utroque
Compar sit laudatio.*

V. Panem de caelis praestitisti eis.
R. Omne delectamentum in se
habentem.

לָרַז הָאֵל, לְקָדוֹשׁ כֹּה נִשְׁגָּב;
נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִסְגֹּד בְּרַעְדָּה
הַסֵּדֶר יִשָּׁן תָּם וְנִסּוּג, חֲלָף
בְּפָנֵי חֲדוֹשׁ הַבְּרִית בְּתוֹדֵיהָ
וְאִם חוֹשֵׁי אָדָם נְבוֹכוֹ
הָאֱמוּנָה אֹר לָנוּ וּבִטְחָה

לְאָבִי-עַד וְלִבְנוֹ מוֹלְדוֹ
נֹאמֵר הַלֵּל בְּשִׁשּׁוֹן וְשִׂמְחָה
וְלִרוּחָם הַנוֹבֵעַ מֵהֶם
;אוֹתוֹ כְּבוֹד וְאוֹתָהּ תִּשְׁבַּחָה
לְאֵל הָרִם [לְרוּחַ], הָאֶחָד בְּאַחַדוֹת
הֵבוּ כְבוֹד וְעוֹז, הֵבוּ בְרָכָה

לֶחֶם מִשָּׁמַיִם הַגִּשְׁתָּ לָהֶם
וְבוֹ צְפוּנָה כָּל שִׂמְחָה

Adoro te devote, latens Deitas,
HIDDEN God, devoutly I adore Thee,

quae sub his figuris vere latitas:
truly present underneath these veils:

tibi se cor meum totum subiicit,
all my heart subdues itself before Thee,

quia te contemplan totum deficit
since it all before Thee faints and fails .

http://www.youtube.com/watch?v=n0_vznxcNZ8

Adoro te devote

Visus, tactus, gustus in te fallitur,
Not to sight, or taste, or touch be credit

sed auditu solo tuto creditur;
hearing only do we trust secure;

credo quidquid dixit Dei Filius:
I believe, for God the Son has said it-

nil hoc verbo Veritatis verius .

Word of truth that ever shall endure .

PANIS ANGELICUS לחם המלאכים

Panis angelicus fit panis
hominum;

dat panis caelicus figuris
terminum;

O res mirabilis: manducat
Dominum pauper, servus
et humilis.

Te, trina Deitas unaque,
poscimus: sic nos tu visita,
sicut te colimus; per tuas
semitas

duc nos quo tendimus,
ad lucem quam inhabitas

Angels' Bread is made the Bread
of man today:

the Living Bread from heaven with
figures dost away:

O wondrous gift indeed! the poor
and lowly may upon their Lord
and Master feed.

Thee, therefore, we implore, O
Godhead, One in Three, so may
Thou visit us as we now worship
Thee;

and lead us on Thy way,
That we at last may see the light
wherein Thou dwellest aye.

PANGE LINGUA

Pange, lingua,
gloriosi Corporis
mysterium,
Sanguinisque pretiosi,
quem in mundi
pretium fructus ventris
generosi Rex effudit
Gentium.

Sing, my tongue,
the Saviour's glory, of
His Flesh, the
mystery sing; of the
Blood, all price
exceeding, shed by
our Immortal King,
destined, for the
world's redemption,
from a noble Womb to
spring.

PANGE LINGUA

Nobis datus, nobis natus ex
intacta Virgine, et in mundo
conversatus, sparso verbi
semine, sui moras incolatus
miro clausit ordine.

Of a pure and spotless Virgin
born for us on earth below,
He, as Man, with man
conversing, stayed, the seeds
of truth to sow; then He closed
in solemn order wond'rously
His Life of woe.

•

PANGE LINGUA

In supremæ nocte coenæ
recumbens cum fratribus
observata lege plene cibis in
legalibus, cibum turbae
duodenæ se dat suis
manibus.

On the night of that Last Supper,
seated with His chosen band,
He, the Paschal Victim eating,
first fulfils the Law's command;
then as Food to His Apostles
gives Himself with His own
Hand.

PANGE LINGUA

Verbum caro, panem verum
verbo carnem efficit: fitque
sanguis Christi merum, et si
sensus deficit, ad firmandum
cor sincerum sola fides sufficit.

. Word-made-Flesh, the bread of
nature by His Word to Flesh
He turns; wine into His Blood
He changes; what though
sense no change discerns?
Only be the heart in earnest,
faith her lesson quickly learns.

PANGĒ LINGUA

Tantum ergo Sacramentum
veneremur cernui:
et antiquum documentum
novo cedat ritui:
praestet fides supplementum
sensuum defectui.

לְרַז הָאֵל, לְקָדוֹשׁ כֹּה נִשְׁגָּב;
נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִסְגֹּד בְּרַעְדָּה
הַסֵּדֶר יִשָּׁן תָּם וְנִסּוּג, חֶלֶף
בְּפָנֵי חֲדוֹשׁ הַבְּרִית בַּתּוֹדִיָּה
וְאִם חוֹשֵׁי אָדָם נְבוֹכוֹ
הָאֲמוּנָה אֹר לָנוּ וּבִטְחָה

PANGE LINGUA

Genitori, Genitoque laus
et jubilatio, salus,
honor, virtus quoque
sit et benedictio:
Procedenti ab utroque
compar sit laudatio.
Amen. Alleluja.

V. Panem de caelis praestitisti eis.
R. Omne delectamentum in se
habentem.

לְאָבִי-עַד וְלִבְנוֹ מוֹלְדוֹ
נֹאמַר הַלֵּל בְּשִׁשּׁוֹן וְשִׁמְחָה
וְלְרוּחָם הַנוֹבֵעַ מֵהֶם
;אוֹתוֹ כְּבוֹד וְאוֹתָהּ תִּשְׁבְּחָה
לְאֵל הָרִם [לְרוּחַ], הָאֶחָד
בְּאַחַדוֹת
הֵבוּ כְבוֹד וְעוֹז, הֵבוּ בְרָכָה
אֲמֵן. הַלְלוּיָהּ.

לְחֵם מִשָּׁמַיִם הִגִּשְׁתָּ לָהֶם
וְבוֹ צְפוּנָה כָּל שִׁמְחָה